

M.A. LIBRARY, A.M.U.

PE4274

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمد و غفار و نعت سول مختار و منقبت آل اطہار و محدث اصحاب کیا
 خاکسار حقہ الانام فروغی تخلص غلام احمد نام متوطن تجارہ علاقہ الوردین
 فارسی جہانگیر آباد مدعا نگار ہو کہ ایک وزیر القدر گرامی منش سعادت گین
 زین العابدین لیاقت گرین حمید الدین سعید ارین بچل حسین مقبول بارگاہ
 لم نزل محمد فضل نے مجھ سے کہا آج تک کوئی ایسی کتاب لا دیر شوق انگیز کم
 جسکو لڑکے رغبت سے پڑھیں یا دگرین فائدہ اٹھائیں نظر سے نہیں گذری اگر
 آپ توجہ فرما کر ایک مصابغہ فیاض طفل حاوی الفاظ کثیر الاستعمال خالی از زوائد
 تالیف مائیں تو ہم لوگ بہرہ دانی پائیں کلمہ انکی خاطر عزیز اور برخوردار نو چشم محمد زید
 مد عمرہ کی تعلیم مد نظر تھی اسلئے میں نے یہ سالہ چار سو بیس شہر کا تصنیف بنایا لیس
 ہینیا لیس لغت کتب معتبرہ لغات مثل منتہی الارب منتخب لغات غیثات اللغات

شمس اللغات نقائس اللغات بہار عجم قمر بان قاطع مویہ الفضلہ درمی کشا غور
 سوا سخا کے عطا فی نامہ کی طرز پر ترتیب یا یعنی اول سے آخر تک شعرا و محکم
 خیم کیا اور ہر جگہ بارہ بارہ شعر لکھے تا لڑکوں کو بیگینی کا مل طور سے درج
 لغات ضروریہ پر انکو عبور حاصل ہو فیض شاہ جانی کو نام سے موسوم کر کو بواسطہ علم
 زمان فائدہ و درج وی مقبول و منقول جامع فروع و وصول جہ بنطیر مولانا محمد شعیب
 سہوانی متہم مدرس ریاست بامید پیریانی بحضور فیض گنجور گو کہ برج قدردانی تہنیر
 فیض سانی علم دوست ہنر پرور رعایا نواز عدل گستر شہری خصال قمری اہل کمال شاہ
 بہادرم جناب نواب شاہ جہان سلیم صاحبہ کون آن ایڈیار رئیس لا اور عظم طبقہ علما
 ستارہ ہند و رئیس بھوپال دام اقبالیہ پیشکش کرتا ہوں خدا کرے پسند خاطر خاد
 ہوا و رعایا صی مورد انعام و عطایہ دہ بارگاہ ہی جہاں سے ہنرمندوں کے دامن آمال
 نقد مقصود سے لالا مال ہوتے ہیں اور اہل فن اپنے جوہر کی قدر دیکھ کر نہال ہوتے ہیں

کرہن تعریف کیا شاہ جانی	کماں سے لاون گویا بی زبان	گرم مین حاتم طائی سے بڑھکر
عدالت مین ہی کیسے سے فزون	عجم سے تا عرب سے نام اُسکا	شریعت پروری ہی کام اُسکا
تانت کو ہی اُسکی بات پڑنا	شرافت کو ہی اُسکی ذات پڑنا	شریفوں کی ہی وہ لجاؤ ماؤ
غریبوں بکیوں پر رحم فرما	جہان مین جب سے اُسکا دور آ	بہت سی خبر مین ہمراہ لایا
بھلائی کی چلی باد بہاری	ہوئی علم و ادب کی نہر جاری	بصد حشمت ہے یارب سلا
بڑھے ہنرم و قار و عمر و دست	ناظرین ہنر مین اگر مین کین غلطی پائیں	و نوازش درست

حرف الالف متضمن یک صد و نوزده لغت و تسخیر

خالد و حمن حیدر و در گار	ایزد و الله یا هم کردگار
نار سازا بد تقی پرستگار	احمد و حامد محمد مصطفی
دهر تی بوم ارض وزین غیر آفتاب	آسمان خیم و ساگردون فلک
مشغله شغل و عمل کردار کار	امرو فرمان و مثال ارشاد حکم
اوس شبنم نرم باران طل بهار	ابر بدلی غنیمت نذر رعد گرج
خاندان و دودمان کنیا تبار	لخ بزار بهائی بی بی بنت دخت
خازنه سالی نهو کشته ستار	اغت خواهر آیا همیشه بهمن
جنازادون وضع حبلی باردار	امراة عورت مونس نازن
جیب ولی مونس حبیب و دوست یار	انس خلقت خب محبت دوستی
مضطرب بیاب مضطربیت یار	آرزو خواهش تمنا اشتیاق
بامزه خوش طعم باضم خوشگوار	اکل خوردن کھانا و تری قوت یز
بهر سفر جل آبی مرغان نار انار	آم تغزک آینه کیکه طلح موز

کلاس
سلطان شاه کبریا که بنام خود در این کتب حکم
استوری ملکات و نبوت
بناج

حرف الباء الفارسی متضمن یک صد و دوازده لغت اسنخه

گو و آغوش و بغل کش بر کنار	باشنه ای طری عقب نظر و ز بار
گال مرغ رخساره عارض خد عدا	پیش بطن و اندرون خون و شکم
گمش می رفت راست سید حاجت میا	پونجا ساعد زنده رخ و بند دست
ز قه جوگا حوصله پوٹا کشار	نخ و محب چکل و خنگال جنگ
شاه فرمانده خدیو و شهریار	پادشاهی سلطنت شاهی شهری
قرمان خاقان و خسرو تاجدار	پادشاه سلطان ملک فرمانروا
حاجب و کواب دربان پرده دار	برده شاد و دان پیش و حجاب
آفتاب محمد و بزرگی افشار	پند غیرت و محفل اندرز سیکه
عاجزی عجز و تواضع انکسار	پوچا طاعت عبادت بندگی
کسب و گنج و حجاز و طه دار	پوچہ گنجینه حشدانه کنز گنج
نیلا تھو تھا تو تیا سچی بخار	پشکری شب یمانی زاک زنج
کالا آسو و تیرہ و تار یک تار	پسہ گبرا آبلق و ابلک خلنج

گو و آغوش و بغل کش بر کنار
گال مرغ رخساره عارض خد عدا
گمش می رفت راست سید حاجت میا
ز قه جوگا حوصله پوٹا کشار
شاه فرمانده خدیو و شهریار
قرمان خاقان و خسرو تاجدار
حاجب و کواب دربان پرده دار
آفتاب محمد و بزرگی افشار
عاجزی عجز و تواضع انکسار
کسب و گنج و حجاز و طه دار
نیلا تھو تھا تو تیا سچی بخار
کالا آسو و تیرہ و تار یک تار

حروف التاء الفوقانية متضمنين یک صد و نوزده لغت و ده اشخه

تخت عرش و گاه اورنگ سر
تار انجم اختر ستاره کو که
تازگی شیرازی و نصرت نوی
تیر نعل و ناوک و سهم و خدنگ
تشنه پیاسا بھو کا جان گر سنه
تن بدن شخص و وجود و جنبه
تنگ دست و عامل و مسکین گدا
تلو سه تلوا سه بیتابی قلق
تپ بخار و حمی کھانسی سرفه کو
تھیلی کیسه ضره نشنی همیان
تار تانافرت بانا حمه بود
تین ارشد در حبه تشنیا بار سب

میر سید سرور و مستر امیر
خرد و سر و لیس و دهک بخش و میر
غوش مطرا تازه شیراب نصیر
کیش جنبه تیران ترکش خیر
آکیش سقا کنوان مجب چاه بر
کتر اصغر خرد کو چاک کم صغیر
بنوا محتساج مفلوک و فقیر
ناخشی آزدگی ناخوش زحیر
لخنه صفرا یلیک یا یو فان زریر
کوٹ غارت نوب غارگر نصیر
جامه باف و حوله بافنده خیر
مارمره من سپنرا مارگیر

من وضعه من شاداب من قلم

نور محمدی

[illegible]

حرف التاء الهندی متضامین یک صد و شصت و چار لغت و نسخہ

ایک ایک واحد آخر آربع چہار

۱۲۱۵۵

اسپ کردہ ہولی وٹمرہ شجر

جانگیا متیان باحسان

آفتابہ لوٹا کوزہ گر گھٹار

پھول گل ریحان گانگشا شوک خا

روفق آذین سو بھار ایش سنوا

خواری دولت بمثل مخدول ع

سیرکہ خلی رکار و رکار کمالہ احار

تقویت قوت بکرو و اعتبار

بارجوها ویدان مصب هوا
ن ق م ق ع ع
ر ا ب ش ق ق م ش ا ش ا

وَلَا يَسْتَوِي بَيْنُ السَّادِّ وَالْمُتَّعِ بِمَا كَسَبَا

لها في الحديث حسن ما روينا في نسخة

هند ابار و سرد تا گرم حار
م ع ن م ن ع

ظہر بابو گھوڑی مرکبہ مادان

لکھنؤ رقصہ پارہ قطعہ ششہ تحت

تونی بیگل نائره ماشوره نول

گشتی غصنه شاخه کوسل ستاخ

طہاظم آرایش بجل زیب زین

تحتها سخریه مسخر سخر و هنر

[illegible]

میرزا حاج محمد علی بلبل بیچ و تاب

سایه ی بزرگ بر حسن بخت

ت ه ع ن

تحریر

نہایت زور و شاک

52.

7

بسم الله الرحمن الرحيم

بیرتا
که از کل سازه بدین مان پیرته ۱۲

حرف الثانی المثانیة بتضمین یک صد و سی و شش لغت و نسخه

ثَلَاثُ حَصَمَاتٍ تَسِيرُ وَتَسْوَانُ عَشِيرَ

ثاقب و تابندہ رشتان مٹھلی

ثبت لکھنؤ فرید و حاتم قلم

ہندیستان جو حی جہانی وضع

تغزوندگان دانت سین گیتیش فیر

ع ن ط ع ن ش ع
تغلب وروباہ شمس لوطی

تفہم الکتاب فی شرح وورد

ثقل بھاری من گراں بھاری

تک و سر با سحر و جادو از هر خصم

ع ن ع ه ت ع

ع ن ع ن

ع ع ع
ف ف

اگلا پیشین و سلف چھلا اخیر

روشن و پیکان و خشن و خیر

عُشّی و کاتب نویسندہ دیر

دو ہندو شیدین کین در دودھ

بُنْكَرَانِ كُھَرْنِ جَہَن تَرَفِ دُنْیَا

عجل شحم انزله نيزه غاله فریه

دینار روغن طلا کھا کر نہ بخور

ع ف ط ح ق ع
طری حوالان سندیا قیدی اسر

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ بَلَغَ عِتَمَةَ يَوْمٍ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يَمُتْ وَلَمْ يَكُنْ فِي حَقِّهِ حِسَابٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

ع ع ق م ن
ن م ع ق م ن

پس چو راویان کرد و سحر
ت م م م ع
نکال حاصل قیاس و انکار

میران کے مراد و ان کے
نظم

رسالة

وہ صحت و مال و عیال

من فقه

بہارِ نبوی

6

三

حرف الحیم العربی متضمن یک صد و نوزده لغت الهی

خامس آمرزنده بخشیده غفور ع ن ت ع	جرم و عصیان و گناه فسق و فحور ع ن ت ع
فاسق و بدکار تر دامن مجور ع ن ت ع	جانی آثم عاصی و مجرم آثم ع ن ت ع
برق تابش خورشید لعل نور ع ن ت ع	جام ساغر ساکنین کاسه ابلاغ ع ن ت ع
دور تر آئینه تعبید و گال دور ع ن ت ع	جامکان موضع محل بقعه جلوه ع ن ت ع
بها گنه والا گدازنده نفور ع ن ت ع	جبین نامروی بجا نیت بزرگی ع ن ت ع
عاقل و فرزانه فاطن ذی شعور ع ن ت ع	جبهه سیما ناصیه ماتھا جبین ع ن ت ع
کابلی سستی کسل فقرت قنور ع ن ت ع	جده وادی و آواجد غمّه پنی ع ن ت ع
عیش عشرت خرمی بخت ضرور ع ن ت ع	جشن شادی حظ خوشی ذمت طار ع ن ت ع
خشر محشر ساعت و یوم النشور ع ن ت ع	جو کچه آنچه هر چه جب هر که ادا ع ن ت ع
زار و بلا غمت تحفت لاغر صنوبر ع ن ت ع	جهری آژنگ آژده سلوک شکنج ع ن ت ع
گول احمق آلبه نادان بے شعور ع ن ت ع	جمل ناوانی سفته محقق ابلهی ع ن ت ع
باطل و فریبه فتنه ناراست زور ع ن ت ع	جهوت کذب و لغو بطلان و دروغ ع ن ت ع

ن حایب و درین حیم

و درین حیم

و درین حیم

و درین حیم

حرف الخاء المعجمة متضمن یک صد و السجده لغت و نسخه

خل مجب مخلص انیس و همگیا	دوست هم درد و موافق سازگیا
خال مامون عم عمو او و حیا	والده مان ام مادر مام مار
خیر استر بغل ماده گاؤ گاے	نیل گایے نیله عمر و خر حمار
خربزه بطیخ کھیرا باد رنگ	یستہ فسٹون ککڑی قنار و خیار
خضم دشمن مدعی حاسد عدد	دشمنی خصمی حسد کینه نفار
خطبه منگنی خواستگاری غاومی	صاحب خانه مکیں و خانه دا
خفت موزہ تجوتی یا افزا نعل	لاٹھی مطول و عصا زو ضرب مار
خفیه پوشیدہ چھپا مخفی نہان	بر ملا پیدا ہویدا آشکار
خوردنی کھانا خوش مالکول طعم	باسی بائست نا شتاریق و نما
خوشہ بھٹا بال شنگ سنبله	باجره گاؤرس ڈرہ زرت جوار
خویشی اپنایت قرابت رشتہ حم	بھائی بندایا یگانہ رشتہ دار
خشت آجر اینٹ آگ جونا کلس	کوٹ بارہ قلعہ رابض قلعہ دا

نکاح و نیاہ

نکاح و نیاہ

حرف الدال الہندی متضمن یک صد و سی لغت و نسخہ

خویش اپنا آجینی بیگانہ غمیر	ڈانڈ حبسہ مانہ کمی نقصان ضمیر
ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت	ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت
پنکھ ریش و پر تیرندہ مرغ طیر	ڈالی شاخ و شعبہ شیخ فوج و قصب
ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت	ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت
بہتری خوبی بھلائی نیکی خیر	ڈوبا درج و حقہ جو نہ عطر دان
ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت	ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت
بیری دشمن دشمنی و بغض بیری	ڈرنا ترسیدن ہراس و خوف ہم
ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت	ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت
راست گوشتا قسم شوگندہ خیر	ڈوٹکا ڈورق کشتی معبر ملک ناؤ
ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت	ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت
آب پانی پوشیل و آب خیر	ڈول دلو و دول قرہ مشک خیک
ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت	ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت
خیر سوا ما دون و رای دون خیر	ڈولی مغز کفہ ہانڈی قدر دیک
ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت	ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت
جانگہ ران و فخر اجل و پامی پیر	ڈوبی غوطہ غوص یا غوش مناص
ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت	ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت
کفشگر موچی دو ال و شمشیر	ڈھکنا سر پوش غطا برکن اٹھا
ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت	ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت
چال رفتار و روش گلگشت سیر	ڈاڑھی لچہ ریش رُوب سببت برت
ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت	ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت
مشی و رفتن چلنا گشتن پھرنا خیر	ڈنک نیش و شولہ موک ابرہ ثرہ
ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت	ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت
صومعہ گرجا کلیسا قہ و نہ	ڈھیل مہلت جلدی تعیل و شتاب
ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت	ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت ت

دھارنی

ناجی

حرف ال ذال المعجمه متضمن یک صد و بیست و نه لغت

با لنگ افسار مقود با گور	ذیل دامن جیب کیسه قورگور
ن ف ن ع ه	ع ن ن ن ت ه
گهور امرب رشش لوس چرمه لور	ذاب وصمت خروده آهوجون عیب
ه ع ن ن ف ن	ع ع ن ن ن ع
نرف فاختیدن دهنکند دهنکی لور	ذات عین طینت و گوهر نباد
ع ق ه ه ه	ع ع ع ف ن
کهار می بالی زفت بکها کهار	ذائقه طعم و مزه پیکاکلف
ه ع ن ه ه ن	ع ع آ ه ن
بل توان امکان تر و تاب زور	فرع قوس طاق و یار امجال
ه ن ن ن ق ن ن	ع ع ع ن ن
غلغله غوغا فغان آفواه شور	فل خوار می فصح در سوا فیض
ن ن ن ف اردو ن	ع ن ع ن ع
کیسه بر طار سارق دزد چور	ضم برانی زشتی شور قیج خبیث
ت ع ع ن ه	ع ه ن ع ع ع
ایک شویک صدایه صدک کرم	ذمه دار و ضامن کافل کفیل
ن ع ن ه	ن ع ع ع
دود گیر اکرم جیٹی میل مور	دنب اشم و معصیت و زور و خطا
ع ه ن آ ه ع ن	ع ع ع ع ع
ارضه دیک دیوچه طاووس مور	دوب گلهنا حر گرمی شمع موم
ع ه ن ع ن	ع ع ه ع ع
گور کن خنار تربت قیر گور	ذوق لذت چکمه بخش چکما چشند
ن ع ع ع ن	ع ع ع ن ن
نظمی طلق آهوجر صحرانی گور	ذوب گرگ و سید سر حال بهیر یا
ع ع ن ن ن	ع ع ع ه

ن ذال معجمه

ن ذال معجمه

حرف الراء المهملة متضمنین یک صد و نیرودہ لغت و نسخہ

باک خشیہ دغدغہ دہشت خطر	عرب ہیبت ہول ہم وترس ڈر
ن ع ن ع ن ع	ع ع ع ع ع ع
رہ طریق و جاوہ مسک رکیز	راہ سنت نچ مشاج و سبیل
ن ع ن ع ن ع	ن ع ن ع ن ع
خٹا کر مطرب معنی لغتہ گر	راگ انجان زمرہ شیا نشید
ن ع ن ع ن ع	ن ع ن ع ن ع
جاگنا بیداری و قیظہ سہر	رُویا حلم و خواب سنا سندر نوم
ن ع ن ع ن ع	ع ع ع ع ع ع
تسعہ نو نہ دس دہ و عشرہ عشر	ربع چارم باو آدھا نصف نیم
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
بضع مفسد شتر آدر بیشتر	رگ زن و فقدا و فاصد گشاک
ع ع ع ع ع ع	ن ع ع ع ع ع
رہنما مرشد دلیل و راہبر	رشد ارشاد و ہدایت رہبری
ن ع ن ع ن ع	ع ع ع ع ع ع
کاخہ مدار و شران باران مطر	رشمہ چکرہ چھینٹ بارش نکال
ن ع ن ع ن ع	ع ع ع ع ع ع
رونے والا باکی گریان توجہ گر	رونا نوحہ گرنیہ و زاری بکا
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
ماجرہ کیفیت و حال و خبر	رویداد و سرگزشت و سانچہ
ن ع ن ع ن ع	ع ع ع ع ع ع
ہمخان ہمراہ ساتھی ہم سفر	رہنے والا ساکن و قاطن مقیم
ن ع ن ع ن ع	ع ع ع ع ع ع
غربت و سیاحی و حلت سفر	راہی طاعن راہرو سا فرغیب
ع ع ع ع ع ع	ن ع ن ع ن ع

نوع

نوع

نوع

نوع

نوع

نوع

ایضا حرف الراء المهملة متضمن یک صد و نوزده لغت و نسخه

راسخ و مضبوط و محکم استوار	مستقل و اثیق حصینه بایدار
راحت و سلوت و عفت روح و سکون	چین سکھ آرام آسایش قرار
رائح و دخت و زرق و باد و شاد	شارب النحر و شرابی می گسار
راوق و ول و غیره صها شراب	نشاکیف و سکر مستی و خمار
رای هوش و عقل لب فریان خرد	حیر حادق دانا زیرک هو شمار
رزم ناورد و جدل جنگ و دغا	حرب بکار و ستیزه کارزار
روث گوهر سرگین سرقرین کیدیل	گھاس تبین و که علف چاره نیل
رایه سعفرین گنج شیرین قرع	گنجا اقرع کل کحل شیرین و ار
روضه گلشن باغ بستان گلستان	باغچه بار می کینا خاردار
روپا چاندی نقره و سیم و چین	زر طلا سونا و دھب عقیان نصفا
رخت کالا سازا سباب اثاث	دکه حانوت و دکان رسته قطا
ریشک عقرب بچھو کزوم کا کاگز	کا بچی مسلخ خر شا پوست مار

د آسودگی

د آواز و دین و دین و دین و دین

د آسودگی

د آسودگی

حرف الراء المعجمة یک صد و شانزده لغت و نسخه

بھڑا بنوہ و حشر جسم غفیر	زجر چھڑکی بازدارندہ جسم
گرنا افتادن تھکا ماندہ جسم	زاد توشہ برگ متزلزل مرقطہ
جیل خورد گید خاد و موش گیر	زاع کو آچھ کھوسٹ آلو بوم
منکر و فرخ بڑا پچا شیر	زشت مکروہ و کبریہ و بد قبیح
باج عقیقہ قراستون عقیر	زروی صفت پیلاں آبض سفید
سختی شدت مشکل و مشکل عیر	زعفران کشیر حیدر عصف کسم
خوبصورت خوش لعا نیکو طریہ	زشت و بد شکل بد صورت جسم
واقفیت آگہی واقف خیر	زینہ در شجرہ سیرھی سلم زردیان
طاق و تر و منقر و منسا نذر	زنج شفع و جفت جوڑا یک فرد
پشوا مخدوم خواجہ شیخ پیر	زہد تقوی پارسائی آقا
ہینگ حلیت انگڑہ سیرہ عیر	زیرہ کمون سونٹھ سڈھی بخیل
بانسری فرار نے سیتی صفیر	زنگ ناقوس و دوع منقاف سنگھ

دخات جوت

دعقیر

دعقیر

دعقیر

حرف الین المهملة من یک صد و بیست لغت هفت

سرعت و عجلت شتایی زود و فور
 سات هفت و سبع سابع ساتوان
 سینک شاخ و قرن بیز و سرون
 سان فسان مشخه زود و دن بانها
 سیکه کوچه نایه بزن کوکلی
 سبت و ستار و حمامه بگری بگ
 سلسله زنجیر سانکر خفت فلج
 سوچ اندیشه سگال سپر خصم
 ساتھ صحبت مع رفافت همای
 سفره دسترخوان شیلان و ساط
 ساج طاجن طابق و تابه تواب
 سفری کشری لگل امرو دمل
 اردو

قاعده نشیوه روش آیین طور
 بر چک عقب پا کرک سرطان کرک
 کرک گیندا کرکدن ترکا و تور
 بشی و اقزونی و امسراط کور
 راسته باخ و صراط و راه نور
 اشتمل حیث و تقاضا ل ظلم جور
 قطن پنبه روئی بتوله لکچر قوس
 خوش تشویش و تر و فکر غور
 بازگشتن نوکنا فقصان حور
 بچوک غرث و گرس جوج غصه
 زلزله بھونچال گردش جرج دور
 مستقیض پرمرد غنچه زهره نور

نقانون

سده فیض شاهانی در این کتاب

در این کتاب فیض شاهانی در این کتاب

حرف الیاء المهملة من یکصد و پنجاه لغت و نسخه

صیت ذکر خیر شهرت شهرت	صوم روزه برت صداکم روزه دا
ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع
میش قیمت عالی زرین کا بد	صدق سچائی سدید و راست تیغ
ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع
خدیگر متوتی مقرر جاے قرار	صنغ لون و دیز قام و امانگ
ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع
چیز شے بیکار سخنر شاهکار	صفر بندی نقطه و نکته خجک
ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع
غل خروش و شور چلا اٹ نکار	صوت آواز و صدا ناله نفیر
ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع
کھول بکشا یاد رکھ تو یاد دار	صعب مشکل شاق مشکل تراہم
ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع
آب خوردن پانی پینا لا بیار	صلت و قول کرم بخشش عطا
ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع
سین اشارہ چشمک و ایمانگار	صمت خاموشی خموشی چ سکوت
ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع
قطر خیزہ کران حوزہ کنار	صوب جانب سو جهت سمت طرف
ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع
کاٹ برش حد و آب تیغ دھار	صارم و شمشیر بندی تیغ سیف
ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع
کاغذ و قرطاس کاغذ لکھ نگار	صوف لقمہ حجرہ آمہ دوات
ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع
بس بسا بسیار بچید بے شمار	صوالت و حشمت و محبت و بدب
ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع

بج

بج

حرف الطاء المهملة متضمن یک صد و بیست لغت و نسخہ

طہر پاک اقدس اظہر پاک تر

طاب نکمت طیب خوشدراکھ

طارف و حادث جدید و نوینا

طائفہ منتشر گروہ و زمرہ خیل

طرہ باران گیر چھیا سفت چھت

طحن آما آرد روئی خیزنان

طوع خواہش رغبت و میل و گرا

طام و بر غوث پشو قذہ کک

طلق تلک ابرک جھنجھل آئینہ

طائل و برج و شمع شفقت

طفہ و بیان نافع کار و فعل کام

طین گل و لای و حل کٹر خلایب

روشنی لمعان ضیا بر تو عسدر

باس بد بو گندگی نتن و دفر

کنہہ پوشیدہ پُرانا تازہ تر

سٹہ شش چھ چارہ اربع عشر

حلقہ در کند امصرع نحت در

خشکی پرسم آٹے والا آرد گر

پور بند انبویہ گت تیشکر

کونج گلبہ جھوپڑا چھت چتر

لولو موتی جو ہر گوہر گہر

ٹوٹا خضران خضر زیان نقصان

مزد و مزدوری و اجرت فن ہنر

سنگر نیرہ کنکر می ڈھیلادر

ت

ت

ت

ت

حرف الطاء المعجمة يكسر و شاذزده لغت و نسخة

قطره بل حبس جا در آبشار
 کوه شخ طود و خیل و زو و چار
 جھوٹے والار ہندہ رستگار
 پیر نخل و دوحہ شجرہ رو کم دار
 داشتن رکھنا نادن ترکہ بدار
 جھاڑ ناز فتن ہبسا گرد و غما
 جادو گر راقی و ساحر حسد کا
 کاستن گھٹا گھٹانا اختصار
 رسم ہنجا رو روش شیوہ شعار
 اذن دستوری اجازت خلل
 بھید سہ روز بھیدی راز دار
 و قرحم و برباری و دوتار
 ظہر پیشین و پیر نصف النہار
 قطر طر پتھر حجر سی و ستہ سنگ
 ظالم و بیداد گر جائز ظلم
 طنب جڑ بن اصل یا بود انہال
 طرف آوند و سوین برتن و دعا
 طعن رفتن کوچ کردن ارتحال
 ظفر ناخن تکیہ اصابع او و نکیان
 ظل سایہ و صوب شد و آفتاب
 ظلم بیداد و تعدی مظالمہ
 ظلمت و تار یکی دیجو رو ظلم
 ظن گمان شک زعم و ہم و چال
 ظنیت و ہتان و نمت افترا

۱۷ در فوج و ادو سکون از انجمن و در اختیار املا و چار
بقیہ اخبار و سیم تلمی بر زبان جزا و بندگی سپا و

حرف العین المهملة بمن یکصد و ائست یک لغت و نسخ

عرب غارشت بر یون کجای گر
 عین کیر مهر سونج هور شرق
 عاصی نافرمان بغاوت کشی
 عاقبت انجام اتمام ختام
 غم اراده قصد نیت یونک
 عسکری جندی سایه لشکری
 عضو اندام و بدن قالب جسد
 غوغا غفران صفح بخشش مغفرت
 علم دانش عالم و دانا پیم
 عرض چو کرائی فراخی دسجرب
 عاج ساینده خضن دندان فیل
 عنکبوت و جوله کرمی موله قفس

بجای

بجای

بجای

بجای

بهاژ تا خرق و دریدن بجاژده
 شمس غور شید آفتاب یوج خور
 تود بگیل رگم بنه لجا پیر
 انتها پایان تمام آختم سیر
 غرقه جلو گھاٹ مشرب انجور
 خادم و فرمان برد نوکر نفیر
 باتمه کیک و جار حید دست کر
 جوج منقار و کلپ نول و شتر
 پیشه صنعت حرفه صنایع کارگر
 ساگ سبزی و تره گاجر گذر
 کاری کندی کیوڑا گا دی کد
 بھر کلنز و دبر مخ زنبور بر

بجای

بجای

بجای

بجای

حرف الفاء متضمن بیکصد و سبست و دو لغت و نسخ

خون کهر کی حاکم و دیوار حیدر	فاتحه عنوان سر آغاز صدر
صحن انگن نشیگاه خانه صدر	فلک و مرکب شیک منزل تکرار و ک
مکرمت غرت بزرگی محمد قدر	فر مسمن مؤثا لمت صحن گبر
خر خسته جگر سلاج جنگ کدر	فاخته کالجه صلصل قاز غار
غر و حرمت آبر و تو قیر قدر	فخ شبک دام و صید و اس جال
چاند پورا ماه کامل خار بدر	فرقه جمهور و جماعت کافه
ملک به بالش چار بالش دست صدر	فصل انعام و سخا و دو نوال
وزن سخن تو لنا اندازه قدر	فلس بسیار پول کل و مری مشیر
جنب کروت بهلو جیاتی سینه صدر	فم دهن فوه و دبان منم بهو طلب
عربده اینجا لڑائی بلومی قدر	فوج عسکر کو کیه جیش و شم
مالداری و سیارت غنیه قدر	فیل ماده پختنی با تخی پیل فیل
ارتقا چرخها اترنا حل و حدر	فرش گسترده بجهان است

حرف القاف متضمن یکصد و شصت و هفت لغت

فصل نکلین یاره کره انگلن سوا	قراط بالاطوق سنلی عقدار
کھیل لب دلچ بازی مات ہا	قرعہ ضربہ کعبہ بانسائمرہ گوٹ
مرتبہ رہ نوبت دی دفعہ بار	قبضہ دستہ قبضن غرہ نصاب
صرع مرگی گھنی سرگیہ دوار	تحفہ کا جاک کاسہ سرگھوری
خرد دہلی آستان چوکت کر	قرنچ آشنہ چھریہ مسک شک
زخمی گھائل خستہ مجروح وگا	قرحہ وزخم و جراحت گھاوش
شیرنا عوم وشنا سنج وشنا	قلزم ویم بحر طم دریا طغسم
بھوا سرق پھوٹ صحرائی خیا	قشر چھلکا پوست قطعہ قاشچا نک
گھر کردہ خانہ سرا گد بست دار	قصر کلخ وکوشک ایوان محل
لوہا آہن قین و آہنگر لہار	قفل تالا کنجی منقلح و کلید
نامرہ کھوٹا گھر اجیت رعیار	قلب مغشوش و دغل زلف و رستہ
مختتم مستم تو انگر مالدار	قینہ پوشی مایہ سربایہ متاع

۱۰

درجہ اولیٰ از مقامات

حرف الکات التازی متضمن یکصد نوزده لغت و نسخه

باصر و بیننده و بینا بصیر	کور اعمی اندهانا بسنا ضریر
خوشنما زریا پسندیده هنر	کانا اعور لثا شل شکر اشل
ساجده چهره اشکار می صیقل	کو تر و درقا کو تر خرو بیت
گهانا کشکاب آتش جو مار الشعیر	گش زحل کیوان سنج شنبه بیت
ناجده و سامی بزرگ و مهم کیر	کعبه قبله مقبده و مسجد مسیت
دل جنان خاطر درون آفتاب	کلیه گرده زهره تیار و ده آفت
قدری نبذی قلنا مشتق میسر	کم قلیل و اندک و کمتر اقل
بے سبب لغو و عبث بهیوده خیر	کنش پیشی صدغ و شقیقه طره زلف
ماش هندی قلت کلتی جو شعیر	کو وون کدیرم طلبه بهی شنبه
بھنگنا بونا پسته قدا قصر قصیر	کبیرا احب منحنی و لوح کوز
عیب جو عیباب بدگو خلیه	کنکمی شانه منظر اسح جورا حید
امی نا خوانده مورخ باز گیر	کھسرا حصه سرخچ پی شری

شماره چوبیس اینست

حرف الکاٹ الفاری متضمن یکصد نسبت لغت و نسخہ

گردنای کٹو پھس کی بادفر	شاغل آر ہر درج و دشمن کور
گازر و قصار دھوبی دھوبی	طاہر اُڑنے والا بڑا اُڑ سیر
گالی دشنام و شتم سب داو	نفع دہ نافع موش کار گر
گر بزی خدہ فریب زرق مثل	کاند و مکار گر بز حیلہ گر
گون عدل و تنگ خرچین جوال	فقد فقدان کم نشان سیا اثر
گال کنگنی شالی و شلتوک دھان	سرسون سرشت کر سنہ کسک مٹ
گلہ بان راعی شان چوپان کرد	ہونا گشتن بودن الا جز مگر
گالاکس و پند مند و نذیف	ندی ارغاتال کو لال و شمر
گیتی جگ گیمان جان سنار خلق	کسلائی گوش خربوز اشگر
گاڑی گردون ارابہ گاؤ بیل	بوچھ نقل و بار حاصل بار بار
گوخا عجا اخرس اکلم گنگ لال	بہرا کلیا وہ اضم اطروش کر
گیت نمہ رامش و وستان ہرد	آسیا چکی رخصا ورطہ بھنور

حرف اللام متضمن یک صد و سبست یک لغت و ششم

لاله کا کودک طفل بوڑھا شیخ پیر
 لامه و درع و زره پوش و کس
 لالی حُرمت سرخی احمد سرخ لال
 لا و لم لئا و لیس تا نهین
 لاوه گلی دُندا سِرگل گند گو
 لالغ طیبیت دل لگی طیب و فراج
 لغز بُرد الغوزہ گردک چستان
 لنگ و انج لنگڑا آورد و پلا
 لاکن و اما و لیکن بلکہ بل
 محی و فک جبر از رخ ٹھٹھی ذوق
 لوزہ عمران و ملازہ کنج کاگ
 لیل شب شفق دن بناور و نور

پیر زن زال و عجوز و گند پیر
 بیک سمسار ایچی قاصد سفیر
 روشن و لامع و رخشان پیر
 دے بدہ برخیزا ٹھٹھے تو گبر
 و لشتین مقبول و لکش دلیر
 کاش افسوس و دریغ و دایمی
 قصہ خوان افسانہ گو سام سمیر
 نا توان کمزور کم طاقت حقیر
 دھوکا گوراب و سراب آل و کثیر
 دُون دنی سفلہ فرومایہ نحیر
 دست اجابت تحیش و زنجہ حیر
 بلکہ محبوبیل گرم خاکستر خیر

نام و کلام
 ۳۳

۱۱
 حروف اللام

حرف الواو متضمن یک صد و نوزده لغت و اسطرخه

موجب و علت سبب چه و مر	واسطه باعث و ساطت رگد
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
بادیه بامون بیابان وشت بر	واوی بیدار غ جنگل مشیه تیه
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
چسیت کیا ہے تو و تھا جو اگر	وافی پورا جلد کل کامل تمام
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
پڑھنا خواندن فتویٰ پیوستہ و غیر	واوی و حق شان ثابت بار و باب
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
دلفگار و بیدل و خونین جگر	والہ عاشق خستہ شیدا شیفہ
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
مشتر مشہور نامے نامور	واہب و باذل نخی معطی خواو
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
فیج شاطر نامہ بر بیامبر	وحی پیغام خدا مرسل رسول
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
بویہ بویک بوبو ہد شاہ سر	ورما آرنب شاخ گوش و زموع
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
زرد چہ بہ ہر دہلدی عود اگر	ورک چو تر اگر و زردت و شرن
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
ہتر او لہ احسن اسعد نیک تر	وارزن و ازون قلب و ندھاپنگون
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
دھن کمان قوس جلد زہ و	وقف استاون کھڑا ہونا قیام
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع
لوبیا نژادوک لوبار و و ستر	ون چو و نخی نقل خواہ صای جا
ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع

صحرا قدف و سبب مری

مانج جو انور و کریم

تلفظ

تلفظ

تلفظ

حرف الهاء متضمن یکصد مقفده لغت و نسخه

باوید دوزخ سفت در البوار

هنسیا مجل دهره محمد داسه واس

بان باری نغم خود خوش آب

بجلی بکلیک بجلی و بکلی فواق

هره گریه بی ستور و هر س

بدیه تحفه ار معان و نوران

هلکان خفت سبک هلکان خفیف

همخان همسر بر آب مستوع

هندی سفته کا غد زر سفت

هوده هودج جبول محل نکس کک

هووے باشد کف کیو نکر و جرس

هیزم و بیمه خطب لکری خشب

خلد مینو خببت و دار لست در

لیکها آماره حساب و مزار یار

نالی گلچین باغبان تو تو بکار

هضم بچا مرغ جشا امبیل و کا

چو بار فریب موش خرزن بر بار

گید را هم توره سرعوب و شگا

چرمنه والا مرتقی را کب سوا

و شگردان عاریت تسمیه اودها

و کس نقصان و خلل نقص و خرا

ساربان حادی فترت بان او شیا

اضطراب و بقیاری اضطراب

طاهری و طلیخ با درجی و تار

دست
دست

دست

حرف الیاء التامی متضمن یک صد و دوازده لغت و شش

عائین دیا ورمعاول و شکر	یاری ده ناصرد و گارد و طهر
ع ت ع ت ع ت	ت ع ت ع ت ع
گیر آسانی سلیس آسان سپر	یاد آذر بر حفظ نسیان سهو بھول
ع ت ع ت ع ت	ت ع ت ع ت ع
کاروان و قافله ستار و غیر	یار بھدم آشنا حافظ رشق
ع ت ع ت ع ت	ت ع ت ع ت ع
بھیک گدیہ چھولی زنبیل و بشیر	یاس نا امید و حیران زراس
ع ت ع ت ع ت	ت ع ت ع ت ع
قید خانہ محبس و زندان و حیر	یاسا ماتم سوگ سوگی ماحی
ع ت ع ت ع ت	ت ع ت ع ت ع
حلقہ خیر گھیرا جدول خط لکیر	یال عنق و جید گردن نایر گھنچ
ع ت ع ت ع ت	ت ع ت ع ت ع
ڈرنے والا خالفت ترسان و غیر	یادری یاری ملک نصرت مدد
ع ت ع ت ع ت	ت ع ت ع ت ع
بے نمون بے شبہ سچون بے نظیر	یادہ ہرزہ پوچ ہووہ گراف
ع ت ع ت ع ت	ت ع ت ع ت ع
حافظ و ضبط و نوا پوتا شبیر	یزنہ ہنوی حش و داماد خویش
ع ت ع ت ع ت	ت ع ت ع ت ع
روگن بیماری مرض مرقہ و بمیر	یابی بیمار و شدہ روگی علیل
ع ت ع ت ع ت	ت ع ت ع ت ع
لائق و شائستہ و درخور جدیر	یغنی شایان فراخور شایگان
ع ت ع ت ع ت	ت ع ت ع ت ع
واجب و لازم ضروری ناگزیر	یومیر روزینہ ادرار و کفایت
ع ت ع ت ع ت	ت ع ت ع ت ع

یاد آذر
یاد آذر
یاد آذر

یاد آذر
یاد آذر
یاد آذر

یاد آذر
یاد آذر
یاد آذر

یاد آذر
یاد آذر
یاد آذر

الاصب

جلوه موزون بی پرده فروخت	بهر فیضان این نصاب و لکشی
--------------------------	---------------------------

سال خواهی فارغ جدت پسند	خال افترا برلقاب و لریاب
-------------------------	--------------------------

اعنی اگر ابعاد و تقاطع فزاید سال حال جلوه نماید مصرع و لکش هم مآده است

خاتمه الطبع الحمد والشکر لله على نواله والصلوة والسلام على رسول

محمد وآله اما بعد این نصاب عجب سوم به فیض شاه جهانی

تالیف بنیف شاعر به مثال فصیح المقال مولوی شیخ

غلام احمد صاحب فروغی حسب فرمایش بنیف

مدوح ماه شوال المکرم ۱۳۲۲ هجری

در مطبع رزاقی واقع کانونور از تهمنا

عاجز محمد عبدالصمد غفر له

عشر شید

طبع در بر

نقط

سایح طبع ثانی از مولف

مصدقہ شکر و احسان خدیو میرزا نصیر علی گشتا
کی دوہ مطبع کی خطا اب اسکو نہ تھا
تو دیکھتے تھے کلکتہ کے فروغی خط

مقبول ہو کر ہو گئی مقبول ہو کر ہو گئی
 پہلو سے بہتر ہو گئی پہلو سے بہتر ہو گئی
 قند مکہ ہو گئی قند مکہ ہو گئی

قطعات تاریخ مطبوعه سابق رختیه کلکچر اهر سلاک خضر
استادی مولانا مولوی فدا علی صا. فارغ مراد آباد می هم

این شونخ ز حجبہ گاہ مطبع
تاریخ بطبرہ نوونو شتم

بمخود چوروے حیرت افزا
شد چاہے نصاب مرد و انا

ایسا

زیر طبع بین کر نخلی
مصروع سال سناد و فارغ

دیدہ اخر و زوال و نیز کتاب
مجمع فیض ہے و چھپ نصاب
۱۳۰۰

ایضاً بقا عدو علیہ السلام

شائق علم ہنر شیخ غلام احمد

خواند فارغ ہے تاریخ مکرمہ مصر
جامعہ طبع سیر کردن صواب ہے مثل

[illegible]

سلام از روی سینه: میرزا
 سلام از روی سینه: میرزا
 سلام از روی سینه: میرزا

باب ثانی
مردودہ ایک ہی کتابت ہے۔ یعنی اُسکا خلاف ہو کر
آتی ہے۔ عودت ہے۔ اِس کو کتابت کہتے ہیں مثلاً
"میں نے ایک ہی کتابت سے اس علی والا لکھ کر

ف ۲۱۳

CALL No. ۱۰۲۲۷۴

ف ۲۱۳

۲۲۷۴

فیض شاہجہان

فروغی

Date	No.	Date	No.

MAULANA AZAD LIBRARY
ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY

RULES - PERGAL SECTION

1. The book must be returned on the date stamped above.
2. A fine of **Re. 1-00** per volume per day shall be charged for text-book and **10 Paise** per volume per day for general books kept over-due.

